

sluje nová sbírka krásné prózy překladové, již vydává u Melichara v Hradci Králové náš spolupracovník p. Otokar Šimek. Nový podnik chce přihlížeti k hodnotným klasickým dílům světových literatur a oznamuje jako svazky prvního ročníku romány Ed. Goncourta, Gottfrieda Kellera, J. Reada, G. J. Gejerstama, H. de Balzaca. Nevím sice, podaří-li se mu, co slibuje mimochodem, totiž regulování a omezení překladové nadvýroby české (kořeny tohoto zla jsou hlubší a nevím, brousí-li se kde již sekera, která je vytné), ale učiní jistě dost, podá-li do roka několik knih opravdu umělecky a básnicky hodnotných v překladech dokonalých a uměleckých i se stanoviska českého jazyka a české stylistiky, úkol mnohem nejnárodnější, než se obyčejně soudívá. Šťastný počátek byl učiněn s rozkošnou Chérie, s posledním románem Edmonda de Goncourt.

Nerudova báseň *Motto mých písní*

kteřou otiskujeme v tomto čísle, není obsažena ani v Sebraných spisech jeho, ani nebyla, pokud vím, otištěna posud v některém časopise. Báseň té dostalo se mně laskavostí pana řídícího učitele Fr. Jurka ve Vranové na Moravě, který vypsal mně takto její vznik: Na jaře r. 1883 došla výboru někdejšího Akademického čtenářského spolku žádost oktávánů gymnasia píseckého, aby na listky o zlaté ořízce, které byly přiloženy, opatřil autografy předních literátů a literátek pražských; mělo z nich býti album, jež oktáváni chtěli věnovati do bazaru ve prospěch Ústřední matice. Pan Jurek zastoupil svého přítele, jenž byl výběrem pověřen návštěvou spisovatelů, avšak odjížděl na venek, a vybral se o velikonočních prázdninách v březnu 1883 k některým literátům, mezi nimi k Nerudovi, jenž bydlil tehdy v Konviktské ulici. Když mu podal p. Jurek kteréhosi rána lístek a vysvětlil, čeho se po něm žádá, vyzval Neruda návštěvníka, aby si přišel znovu odpoledne, že vyplní zatím osmerku. A v ustanovenou hodinu nalezl p. Jurek lístek již připravený; byl popsán básní *Motto mých písní*, kterou věrojatně složil tehdy asi schválně Neruda. Pan Jurek, vřelý ctitel Nerudův, dříve než odevzdal lístek v Akademickém spolku, opsal si báseň Nerudovu a z opisu jeho otiskují ji dnes. Znáte-li poesie Nerudovy není pochyby, že jest to ryzí Neruda.

Wie ich es sehe

Tato první kniha Altenbergova vychází nyní v českém překladě v Knihovně Zlaté Prahy. Nevím, kdo ji překládal, ale ať ten, ať onen, již název sám přeložil nejen nečesky, ale i nesprávně: přeložil totiž *Jak já to vidím*. Altenberg sám však protestoval proti tomu, aby se kladl přízvuk na zájmeno *ich*. V knize *Prodromos*¹ (2. vyd. u Fischera 1906) má na str. 155 črtu Individualista, v níž píše: „Když vyšla r. 1896 má kniha, rozpřádaly se mezi těmi několika čtenáři, kteří měli

vůbec na ní účast, často prudké rozklady, má-li se klásti přízvuk *Wie ich es sehe* nebo *Wie ich es sehe*. Toto poslední přízvukování jest *jedině správné*,“ praví Altenberg a vykládá pěkně, že býti individualista není býti jedinečný výstředník. A opakuje znova: *Es darf nicht heißen ‚Wie ich es sehe‘. Es muß heißen ‚Wie ich es sehe!‘*“ Jaký jest to však překladatel, který hned chybným názvem knihy dává čtenáři křivý zorný úhel na celé dílo? Jedině správný český překlad jest tedy: *Jak to vidím*, a ne *Jak já to vidím*.

O školních galeriích

Posudek o školní galerii pardubické v 22. čísle minulého ročníku nestaví se proti myšlence školské umělecké galerie, kritizuje jen nešťastný případ konkrétní. Že je v učitelstvu mnoho dobré vůle, ani o tom není třeba pochybovati, a rovněž jest jasno, že úkol jest obtížný a choulostivý. Ale právě proto mělo by se k němu přistupovat s největší obezřetností. Učitelstvo *nemůže* se spoléhati pouze na sebe samo, třebaš bylo si i dobře po stránce pedagogické vědomo účinkův uměleckého díla na duši dětskou. Umělecké galerie v Kyšperku, Mladé Boleslavi a v Pardubicích jsou křiklavým dokladem, kterak sebelepší vůle a pedagogické zkušenosti mohou zaběhnout po *umělecké* stránce na scestí. Zřizující kruhy nebyvají si ani v jasnu o tom, co jest umělecké a co nikoliv; *každý* akademický malíř, neřku-li amatér, tvoří již dle nich umělecká díla hodná, aby byla podávána dětem. To je prostě věčná *nekritičnost* a neznalost. Dále ukazují tito pánové jako aranžéři často nešťastnou ruku. V Kyšperku mají na př. pletené (!) rámy z košíkářské školy, i jinde rámy, lišty jsou vesměs nevkusné (pseudosecesní prkénka v Pardubicích), a co hlavně: zapomíná se, že obraz, umělecké dílo, potřebuje okolí, a to zvláštního, sladěného *okolí* intimního, jež má připravit celkovou náladu, aby oko sváděno bylo na obraz. To jsou vlastně věci samozřejmé a lze jich docílit často velmi lehce.

Neměla-li pardubická galerie do nedávna zvláštní místnosti, bylo by lépe nezaraziti ani hřebík pro obraz.

Uvedené galerie zakládají si na *množství* nashromážděných nebo vyvěšených obrazů; i to je omyl. Zde musí platit zásada: čím méně, tím lépe — ale všecko budiž vybráno s přísnými požadavky duše umělecky cítící a umělecky vidoucí. Ani tu nejsou překážky tak hrozné, nutno býti ve spojení s výtvarníky v Praze a rámování prostě svěřiti dobré pražské firmě. Jen žádnou všednost a banalitu, jen žádnou hrubou dekorací maloměstských tapeců a křiklavý nevkus holičských oficin! Když umělecky vychovávat, tož vychovávat.

Za příklad vzorné umělecké galerie možno uvésti galerii v Kutné Hoře, která bude instalována architektem Novotným a jejíž výběr učinili někteří členové Mánesa; galerii pořádá učitelstvo, a p. učitel Chmelík v Kutné Hoře poučí jistě rád pana ředitele Jirouta.

Tрудné zjevy špatně pořízených galerií školských budou se na českém venkově množiti, pokud zde nebude kursů pro uměleckou výchovu učitelstva po příkladě hamburských učitelů, nebo pokud nepřijde nová generace, které umělecké cítění bude integrující součástíou vzdělání.

Posléze: otázka uměleckých galerií není u nás dosti prodiskutována. Nevím vůbec, jak si představují věc pánové: uměleckou galerii pro školu a *zároveň* pro

1 - [Viz Kritické projevy 6, str. 140 a n.]

veřejnost. V obojím případě nutno vycházeti z různých předpokladů. Pro školu samu není k umělecké výchově obrazové galerie nevyhnutelně zapotřebí. — Příroda bude prvním a hlavním činitelem při rozumné výchově umělecké, bude bystřit a tužit smysly a učit duši radosti. Příroda budiž východiskem umělecké výchovy; ona může vychovati i odborný smysl barevný, naučí-li se dítě pozorovat na příklad barvy květin, oblohy, vod, země, vzduchu, obzorů. Jen tak beze všeho zavéstí děti před spoustu obrazů historických i náboženských, žánrů, panoramat Prahy, plastik, podobizen politických veličin, různé techniky, různého stáří, reprodukce, pojetí, sujetů, i kdyby to všechno bylo výborné kvality a přísně vybrané, způsobí zmatek u 13–14letého venkovského dítěte. Každý obraz má svou individuální řeč, vůni, barvu, rod, vyznání víry — a tomu všemu rozuměti, to chápati, slovem mluví z toho *umělecký* požitek může jen dospělý na základě vyšších schopností rozumových, představ asociálních a citových zkušeností živočichů. A když již obrazy pro děti, tedy obrazy pokud možno *primitivistické*, které podávají veliké a základní city nebo linie lidského života a barvy nelomené: umění *diferencované* jest uměním pro dospělého kulturního člověka. Ledabyly upozorňování a hromadné vodění dětí před obrazy a příležitostné kázání autority učitelské jest bezúčelné, ano škodlivé.

V učitelských časopisech píše se nyní mnoho o výchově umělecké, ale kůň sedlá se často od ocasu: začíná se obrazy, tedy čímsi velmi jemným, složitým, choulostivým a vzdáleným. Málo nalezneme referátů o vycházkách do přírody, málo studií o vlivu přírodní krásy na dítě, studií, pokud dítě může vycítiti náladu krajinnou, výkladů o architektuře místní, staré i nové; úvah o tom, pokud a jak prohlubovati přírodopis, zeměpis, dějepis, češtinu, tělocvik, kreslení, zpěv ve smyslu umělecké výchovy, málo návrhů o výzdobě školy květinami, o uměleckých knížkách obrázkových, o divadle loutkovém, o hrách a zábavných večerech pro děti atd.

Veliké jest nebezpečí, aby při tak zvané umělecké výchově neupadlo se v pedantism nebo ve snobism, abychom se neopíjeli a neklamali prázdnými slovy.

I při umělecké výchově bude třeba postupovati od bližšího k vzdálenějšímu, od prostšího k složitějšímu; bude třeba nepřetěžovati vnímavosti dětské a věsti si střídme a účelně. A bude především třeba, aby učitel sám měl srdce umělecké a ducha uměleckého, aby umění opravdu rozuměl a byl pln horoucí sdílné lásky k němu — požadavek to, který za dnešního stavu mohou naplniti jen učitelé velmi řídkí a nevědně nadaní v tomto směru. Jeť vůbec dnes mezi vzdělanstvem pravé lásky a pravého pochopení a cítění uměleckého velmi málo — mnohem méně, než se obvykle soudívá.

Malíři spisovatelé

Do Hlídky Času napsal nedávno p. Jaroš článek Emancipace výtvarníků od literátů. Vyšla totiž asi dvě nebo tři čísla Volných směrů, do nichž napsali výtvarníci po kritickém článku. Pan Jaroš vítá to jako novou epochu naší umělecké kritiky výtvarné; výtvarníci mají dost již literátů, kteří jim nemají co povědět nebo je matou svou filosofií; výtvarníci naučí nás spisovatele teprve dívat se na umění, otevrou nám oči; vždyť beztak jedině cenné, co se řeklo o výtvarném umění, vyšlo od výtvarníků, od Leonarda da Vinci, Dürera, Gauguina...

Rozumná srdečná láska stává se v Čechách, zdá se, pohádkou; moderní Čech neumí nikoho milovat touto láskou; všecko, co dovede, jest jen rozmazlovat jedny opičí láskou pochlebničkou a urážet druhé neomaleností. Česká opičí láska zhlédla se v poslední době na Mánese; není to žádné individuum, nýbrž spolek, a láska k osobám alegorickým jest mnohem pohodlnější a příjemnější než k osobám fyzickým. Co dělá Mánese, všecko jest ohromné a ovšem, co dělá dnes, jest ohromnější, než co dělal včera: vrší stále jen Ossu na Pélion...

Proti stanovisku p. Jarošovu dá se namítnout mnoho zásadního. Delacroixe, Maneta a Rodina na př. pochopili básníci a literáti mnohem dříve než jejich kolegové: ti krčili nad nimi ještě „odbornicky“ nosem, když dávno již literáti vyčetili a řekli jejich tvůrčí sílu a velikost. Odbornictví technické nezbystruje vždycky jen zrak, také jej často kalí a právě před zjevy, při nichž duch pohlcuje a stravuje hmotu. Rozumí se, že co pověděli o svém umění velicí mistři, ať staří, ať moderní, jest na výsost cenné — ale pro nás zní otázka konkrétně, byť trochu choulostivě, přišli-li do Volných směrů Leonardové a Whistlerové... Ostatně mnoho z toho, co řekli o svém umění velicí mistři, má platnost jen *pro ně*: i jejich odpory a nechápání je charakterisují, jsou nutným důsledkem jejich výsostné osobnosti. Napodobí-li tuto metodu menší výtvarníci, jest patrné její nebezpečí příliš jasně, tak jasně, že v Německu, kde se rozmohlo psaní výtvarníků, jest slyšet často již hlasy proti němu, a hlasy velmi závažné a významné. A strach z filosofování o umění a v umění jest pošetilý předsudek specificky český: v cizině ho neznají. Tam ani výtvarníci nebojí se myšlení a myšlenky a učí se myslit zcela metodicky a abstraktně; žádný myslivý člověk nebojí se myšlenky cizí; ať správná, ať vadná, může mu vždycky prospět; i chybná myšlenka cizí může jej poučit a orientovat, třebaš nepřímou. Byla v tom zvláštní ironie náhody, že nedlouho po článku p. Jaroše přišel do Prahy Bourdelle a doporučoval českým umělcům studium Descartesova Discours de la méthode, tedy knihy zcela abstraktní a zdánlivě zcela cizí všemu výtvarnictví.

Ostatně co posud napsali výtvarníci do Volných směrů, nejsou žádné kritické záznaky. Naopak octl se tam i mnohý truism, který bude později lidem směšný, tak na př. doporučuje-li pan Jiránek umělci „odvahu k upřímnosti“ a píše-li: „Umění jest dnes téměř již jediná forma, kde jest nejen dovoleno, nýbrž přímo nutno podati se zcela upřímně a otevřeně.“ Nu, po mém názoru jest *v celém životě* nutno býti upřímným, ač chceš-li být čestným, ale právě v umění upřímnost mnoho člověku nepomůže. Upřímnými byli i Liebscherové a tisíce jiných mediokrit — podávali opravdu otevřeně sebe — a přece zakrýváme si dnes před jejich dly zrak a odvracíme od nich tvář. A stejně rozhodně odvrátí se budoucí lidé i od mnohého dnešního modernisty; čerta pomůže mu jeho otevřenost a upřímnost; právě pro ni budou možná od něho utíkat. Umělci jest třeba jen jednoho: veliké, bohaté, dobrými tvůrčími genii zalidněné duše; má-li ji, může býti upřímným; nemá-li ji, jeho upřímnost zjeví jen jeho vnitřní chudobu a odhalí ji budoucím.

Chci tím říci jen jedno. Až vlna dnešního levného enthusiasmu pro spisující malíře opadne, uvidí se, že i malíři právě jako literáti psali o umění prázdné povídání, předsudky a nedorozumění — snad jiného způsobu, ale proto stejně marné a pošetilé.